

ŽIVOT A ODBOJOVÁ ČINNOST ARNOŠTA KOŠTÁLA, HOTELIÉRA NA VESELCE

(26.6. 1904 – 2.7. 1942)

Vítězslav PRCHAL -Slavomír HORÁK

Východočeský sborník historický 8, Pardubice, 1999, s. 117-138.

(Práce byla oceněna 3. místem v soutěži Mladých historiků v roce 1996)

Jméno tohoto pozoruhodného muže není v obecných dějinách příliš známé, ani ve školách se o něm nedozvíme. Kdo to vlastně byl? Kdy žil? Co dělal? Čím byl významný? To jsou otázky, na které si předsevzal odpovědět následující příspěvek. Už v úctě k tomu, který má své nezastupitelné místo v dějinách Pardubic.

Nejprve pár řádků o jeho mládí. Narodil se 26. června 1904 v Polici nad Metují, asi 15 km severně od Náchoda, kde jeho otec Josef Košťál vlastnil hostinec.

Josef Košťál sám pocházel z Plotiště nad Labem (dnes okrajová část Hradce Králové) - narodil se 1.11.1878 jako nejstarší syn 6 dětí místního hostinského, od kterého později převzal tradiční rodinnou živnost. Josefovi bylo 25 let, když se mu a jeho manželce Anně narodilo první dítě – syn Arnošt. Anna Košťálová, Arnoštova matka, se narodila 7.7.1877. Rodným jménem byla Šrůtková a pocházela z rodu Mojžíšů z Náchoda. Odtud pochází také křestní jméno Arnošt, protože se tam tak všichni jmenovali po mnoho generací.

Josef Košťál si pronajal od Františka Kašpara, otce našeho prvního českého aviatika Ing. Jana Kašpara, hotel Veselka. Bylo to mimochodem ve stejném roce, kdy Janův „aeroplán“ poprvé vzlétl. Roku 1910 se tedy šestiletý Arnošt spolu s rodiči přestěhoval do Pardubic.

Mluvíme-li zde o hotelu Veselka, je nutné zmínit ještě jednu událost. Dne 11.prosince roku 1917 uzavírají Josef a Anna Košťálovi s Ing. Janem Kašparem, který mezitím zdědil Veselku po zemřelém otci, trhovou smlouvu, kterou Ing. Kašpar „prodává a odevzdává a tímto již prodal a odevzdal hostinec č.p. 76 hotel zvaný "Veselka" v Pardubicích se stavební parcelou č.kat. 249 a zahradou č.kat. 252 ... se vším, co v nemovitostech těch hřebem, maltou, vápnem, hlinou, železem, dřevem neb jinak se zdí, stropem, střechou, podlahou, zemí neb jinak jest spojeno a připevněno, nejen se vším zákonným příslušenstvím, ale i se vším tam v době smlouvy nacházejícím se hostinským i hotelovým příslušenstvím a zařízením, jak to tam nyní vše stojí, leží a se nalézá, se všemi právy a výsadami, jmenovitě i s výsadou radikovaného oprávnění hostinského v celém rozsahu pánům manželům Josefu i Anně Košťálovým...“¹ 2 za cenu trhovou 550 000 K. Na srážku trhové ceny na sebe manželé Košťálovi přebrali též placení dluhů, jimiž byl objekt zatížen, ve výši 148 344 K 85 h. Částka to jistě nebyla zanedbatelná a v této souvislosti není zcela bez zajímavosti, že hned druhý den po koupi hotelu si Košťálovi u Městské spořitelny král. kom. města Přelouče (mimochodem právě tento

¹ Katastrální úřad města Pardubice, Sbírká listin 1917, č.d. 1806/17.

ústav měl na Veselce největší pohledávky) půjčují obnos 152 000 K a zatěžují tak hned zpočátku hotel dalšími dluhy. Nutno podotknouti, že se splácením dlužných částek, které se Josef Košťál zavázal platit, se velmi dlouho potýkal ještě i syn Arnošt.

V letech 1919 – 1921 navštěvoval Košťál junior obchodní akademii v Chrudimi³, kterou však nedokončil, především z prospěchových důvodů.⁴ Nebyl sám – spolu s ním bylo z podobných příčin nuceno chrudimskou školu opustit dalších 10 studentů. Nedlouho nato se však mladý Košťál objevuje na hotelové škole v Drážďanech, aby pokračoval ve šlépějích svého otce a mohl zdědit právě rekonstruovanou Veselku, jejíž přestavba byla otcem Josefem dokončena roku 1925. Díky četným otcovým kontaktům se mu dostalo vynikající praxe ve výborných hotelech gastronomické velmoci Francie - např. v Paříži nebo v Nizze (dnešní Nice), kde v té době reprezentoval českou školu hotel „Školník“. Po působení v tomto středisku rekreace smetánky Evropy nabíral dále číšnícké zkušenosti v Londýně.

Je tedy jasné, že, navzdory jistým počátečním neúspěchům, které je možné přičíst na vrub nešťastně zvolenému směru vzdělávání, byl Arnošt velmi erudovaný člověk. Kromě francouzštiny a angličtiny, které si osvojil na svých praxích, ovládal také němčinu a italštinu. Pod vlivem událostí 2. světové války se začal roku 1941 také učit rusky.

Do styku se zelenou uniformou přišel kromě základní vojenské služby ještě za mobilizace v roce 1938, a to v Čáslavi. Díky známým událostem se však brzy vrátí. Některé naše zdroje však uvádí, že vůbec nebyl ani přijat díky své krátkozrakosti, která je nepopiratelná.⁵ Zde se můžeme letmo dotknout jeho fyzických předpokladů: byl asi 173 cm vysoký, ve výborné fyzické kondici, kterou si, jak bude ještě zřejmé, pravidelně udržoval. Trpěl však kromě již uvedené krátkozrakosti ledvinovými kameny.

Bylo to 24.4.1928 v Praze, kdy si mladý Košťál řekl své „Ano“ s Jarmilou Udržalovou z Dolní Rovně. Není zcela bez zajímavosti, že její otec František Udržal byl říšským poslancem ve Vídni za Pardubicko v době Rakousko-Uherska, dále významným představitelem agrární strany, ministrem národní obrany a v letech 1929-1932 předsedou vlády.

První ratolest přišla téměř o rok později (11.2.1929), kdy se narodil syn Arnošt junior. Když už hovoříme o jeho dětech, dalšími potomky již byly dcery - 8.12.1930 se narodila Mariana a 28.6.1941 poslední dítě - Anna.

Dalším zajímavým datem v životě Arnošta byl rok 1931. Po úspěšné Výstavě tělesné výchovy a sportu v Pardubicích si manželé Košťálovi pronajali nově postavený hotel Grand, projektovaný architektem Gočárem. Už tehdy se prokázal jeho cit vytvořit z tehdy nového, nepříliš oblíbeného, a tedy i málo navštěvovaného, hotelu prvotřídní podnik, čehož si záhy všimli místní lidé, včetně tisku. Přispěly k tomu různé společenské události od svateb přes bankety a výroční plesy až po tzv. čajové „odpoledničky“ s hudbou tehdy populární pardubické kapely Jazz Lautner, nebo i ping-pongové a kulečnické turnaje mezi návštěvníky

³ Podle dopisu pana Arnošta Košťála ml. ze dne 29.4.1996. Zde se jeho výpověď liší od zdroje MUDr. Jičínského, který uvádí, že vychodil pardubické gymnázium. Naše další bádání v tomto směru však jednoznačně potvrzuje informace pana Arnošta Košťála ml.

⁴ V prvním pololetí školního roku 1920-1921 obdržel mladý Arnošt sníženou známku z mravů za „nekázeň a neustálé vyrušování v hodinách“. Na konci školního roku pak propadl z českého jazyka, angličtiny, chemie, chemické technologie a z účetnictví. K reparátu nebyl patrně pro vysoký počet nedostatečných přípuštěn, ve třetím ročníku se již neobjevuje.

⁵ Podle sdělení p. Arnošta Košťála ml. nebyl při mobilizaci na vojnu přijat díky své krátkozrakosti. Paní Anna Košťálová-Bekárková tuto souvislost popírá a brzký návrat přisuzuje právě jen rychlé demobilizaci.

podniku. Exotická vinárna v suterénu hotelu se stala mezi Pardubčany vyhledávaným místem. Přesto se však nezapomínalo, že stavba byla mnohým z nich trnem v oku a zlí jazykové tradovali, že místo rozcvičky hoteliér Košťál vždy po ránu obíhá s dlouhou železnou tyčí Grand a u stěn, které byly obloženy barevnými kachličkami, shazuje odfouklé části dolů, aby nespadly kolemjdoucím na hlavu.

Přes všechny řeči si Arnošt ve vedení hotelu vedl nadmíru zdatně a nebylo pochyb, kdo převezme po stárnoucím otcevi hlavní rodinný majetek – Veselku. Smlouvou ze 7. prosince 1936 „prodává“ Josef Košťál Veselku svému synovi s chotí. Když však 30. ledna 1937 otec zemřel, musela se nová hlava rodu Grandu ještě téhož roku vzdát, neboť Veselka zabírala většinu jeho času. Chtěl totiž proměnit ve skutečnost svůj velký sen - přeměnit hotel v moderní podnik. Toto se mu již nepodařilo uskutečnit, ačkoliv za války jeho pověst byla vynikající.

Kromě Veselky měl další velký koníček, a to sport. Snad nejoblíbenějším byla jízda na koni - byl vynikajícím jezdcem a získal mnoho trofejí. Byl také činovníkem Východočeského Jezdeckého klubu a po určitý čas dokonce předsedou S.K. Pardubice, kde, kromě ostatního, jeho zájem upoutávala hlavně lehká atletika a volejbal.

Zajímal se dále o historii, spolupracoval také roku 1940 při organizaci oslav 600. výročí založení města Pardubic. Platil mj. za vynikajícího odborníka na víno. Další vizitkou jeho profesionality bylo členství a poté dokonce předsednictví „Společenstva C.S. hoteliérů a hostinských“.

Ze společenského života uveďme jeho členství v pardubickém Rotary klubu, který snad sám zakládal a kde mívával také nejednu přednášku. Že mu nechyběl ani smysl pro humor, dokládá i přiložený článek „Jak Košťál v Grandu zaplatil“.

V té době byl Arnošt již známou pardubickou osobností s mnoha vlivnými známostmi. Kromě svého tchána Františka Udržala to byli např. dr. Alice Masaryková, Jan Masaryk (přes svého otce znal i prvního presidenta - T. G. Masaryka, který navštívil několikrát Veselku a na schodech hotelu visely fotografie pořízené při této příležitosti), dr. Edvard Beneš a další členové pozdějších vlád, včetně londýnské exilové. On sám se ovšem do politiky aktivně nezapojoval, ačkoliv se o ní zajímal, nebyl členem žádné politické strany. Z dalších přátel například jmenujme MUDr. Josefa Melouna, redaktora Práce Wiliama Jaňuru nebo majitele dalšího místního hotelu Palace pana Součka. Za připomenutí stojí jeho přátelství s herci Osvobozeného divadla – Voskovcem, Werichem a Jindřichem Plachtou.

V Pardubicích patřili ke Košťálovým nejlepším přátelům manželé Žváčkoví, kteří byli později popraveni spolu s ním, dále MUDr. Hroch, MUDr. Lída Morávková, dr. Jahnová, Antonín Bříza (zvaný Toniček, do 80. let pracoval v Pardubicích jako taxikář) a mnoho dalších. Že však ani jeho vztahy s okolím nebyly zcela bezproblémové, dokládá soudní spor, vedený v roce 1932 s jistým panem Markem, který dotyčný prohrál a byl odsouzen „ke 200 Kč pokuty nebo ke 4 dnům vězení nepodmíněně.“⁶

Na předcházejících odstavcích jsme snažili poukázat, jak vypadal život Arnošta Košťála do války. V Evropě se mezitím odehrávaly dramatické události, které celý svět nezadržitelně posunovaly směrem k ozbrojenému konfliktu. To však Arnošt ještě netušil, co přinese další,

⁶ Východočeský Rozhled, roč. II, č. 46, 5.11. 1932, str. 5.

bohužel krátký, zbytek života. Podívejme se nyní v jemném náčrtu, jak vypadala situace ve světě i u nás v těchto válečných letech, abychom si dostatečně mohli uvědomit historické souvislosti, týkající se posledních let Košťálova života.

Již více než dva roky zuřila téměř na všech kontinentech krvavá, už tehdy bylo možné říci nejkrvavější válka, která zasáhla prakticky celý svět. Německá armáda se stále hlouběji zakusovala do Sovětského svazu. Vůdce měl pod kontrolou prakticky celou kontinentální Evropu, i přes poněkud problematickou spolupráci s Mussoliniho Itálií. Ano, narážíme na léta, kdy v Protektorátu Čechy a Morava byl na základě rozhodnutí Hitlera odvolán na „zdravotní dovolenou“ dosavadní říšský protektor, svobodný pán Konstantin von Neurath. Místo něj přišla do Čech osoba Reinharda Heydricha. Heydrichovo jméno se stalo symbolem nové vlny teroru a útlaku díky jeho přístupu k tzv. „konečnému řešení české otázky“. Naštěstí pro český národ nemohl nikdy svoje plány realizovat ve skutečnosti, protože zrovna v tu dobu začínaly první problémy německé armády zejména na východní frontě, ostatně stalingradská bitva měla přijít již za půl roku. Stejně tak africká bojiště už nebyla plně pod kontrolou „vítězně postupující“ německé armády.

Vůdce si zřejmě dostatečně dobře uvědomoval, že za této situace nutně potřebuje silné zázemí, zejména v okupovaných zemích. Vzhledem k tomu, že Čechy nebyly ještě natolik zničeny válkou, průmysl mohl fungovat, bylo nutno „Konečné řešení české otázky“ poněkud odložit na neurčito a, jak se naštěstí pro nás ukázalo, posléze i navždy. Továrny mohly pracovat naplno, výroba se přizpůsobila válečným cílům, například pardubická rafinérie (tzv. „Fantovka“) neustále chrlila pohonné hmoty pro německou armádu, stejně tak i plzeňská Škodovka vyráběla naplno pro německý válečný průmysl. Nezmiňujeme tato dvě zařízení jenom náhodou. Ne, nebyla to náhoda, když se právě tato města stala terčem náletů spojeneckých vojsk. Nedošlo k tomu ani v náhodném čase, nýbrž tehdy, když spojenecká vojska po úspěšné invazi získávala v západní Evropě a v Itálii jedno město za druhým.

To už však zabíháme zbytečně až příliš daleko, není záměrem této rozpravy komentovat události, které nesouvisejí tak bezprostředně s „naším“ životním osudem.

Jaká byla situace u nás? Heydrich ihned po svém příchodu ukázal tvrdou ruku. Jedním z prvních Obergruppenführerových kroků bylo vyhlášení stanného práva. Tím byla dána záminka k hromadnému pronásledování odboje. Nebylo tomu tak dávno, kdy se spojil nekomunistický odboj, reprezentovaný Ústředním výborem odboje domácího, s II. ilegálním ústředním výborem KSČ do Ústředního národně revolučního výboru Československa jako nejvyššího orgánu českého odboje.

Reinhard Heydrich, šéf hlavního úřadu Říšské bezpečnosti (RSHA), prakticky okamžitě nechal zatknout a popravit dosavadního předsedu protektorátní vlády generála Aloise Eliáše, který byl jednou z hlavních spojek mezi domácím odbojem a londýnskou vládou. Kromě něho padli za oběť teroru, který později vešel do dějin jako „Malá heydrichiáda“, další členové odboje - vedoucí představitelé odbojové skupiny Obrana národa, gen. Josef Bílý, gen. Bedřich Homola nebo gen. Hugo Vojta, dále ilegální Sokol, členové II. ústředního výboru KSČ, redaktori Rudého Práva. To vše přispělo k přerušení kontaktu mezi vládou v Londýně a českými zeměmi. To pochopitelně nezůstalo v Londýně bez odezvy. V Anglii byli školeni letci pro výsadky v Čechách. Takových, většinou 3-4 členných, ale i větších oddílů bylo mnoho. Namátkou vzpomeňme na Anthropoid, Silver A, Silver B či Out Distance a mnoho dalších. V našem příběhu je potom nejdůležitější význam skupiny Silver A, která se skládala ze svob. Jiřího Potůčka, rtm. Josefa Valčíka a npor. Alfréda Bartoše. S sebou si vezla

vysílačku, která měla obnovit ztracené spojení domácího odboje s londýnskou vládou. Tato skupina měla záchytné adresy spolupracovníků v Pardubicích a okolí (velitel skupiny npor. Bartoš z Pardubic pocházel a místní podmínky dobře znal).

V celostátním měřítku byla velmi důležitá skupina Anthropoid, jejíž členové Josef Gabčík a Jan Kubiš měli důležité poslání - provedení atentátu na Heydricha. Tento plán měl napomoci zviditelnit československý odboj v očích západních spojenců, avšak bylo jasné, že Heydrichova smrt nezůstane bez odezvy gestapa. A skutečně, když 27. května 1942 provedli tito dva parašutisté smrtící útok na auto se zastupujícím říšským protektorem, jehož následkům podlehl 4. června 1942, zvedla se druhá vlna teroru proti českému národu. Tisíce pozatýkaných lidí, stovky zastřelených, to byla jenom část reakce gestapa. To nejhrůznější však mělo přijít 10. června 1942. Toho dne byly přepadeny Lidice a jako demonstrace síly a nenávisti byla celá vesnice srovnána se zemí, muži od 15 let postříleni, ženy a děti odvedeny do koncentračních táborů. Tato hrůzná vlna násilí otřásla Evropou natolik, že Velká Británie i Francie konečně odvolaly mj. platnost Mnichovské dohody. To však ještě nebyl konec běsnění nacistů v Čechách. Vysílačka Libuše, kterou přivezla a nainstalovala skupina Silver A a která začala úspěšně plnit roli spojovací čáry mezi Londýnem a protektorátem v lomu u Ležáků, byla vypátrána a na pardubickém Zámečku padlo pod smrtícími kulkami nejen obyvatelstvo Ležáků, ale i desítky spolupracovníků parašutistů.

Toto je tedy vnější rámec příběhu o jednom ze spolupracovníků skupiny Silver A, který by měl posloužit jako nástin situace, ve které se závěr života Arnošta Košťála odehrával.

V noci z 28. na 29. prosinec 1941 seskočila trojčlenná skupina Silver A, kterou tvořili npor. Alfréd Bartoš, rtm. Josef Valčík a svob. Jiří Potůček. Seskok měl být proveden do okolí Heřmanova Městce, ale jako u většiny výsadek, díky navigační chybě byla skupina vysazena na jiném místě, a to nedaleko Senice u Poděbrad. Po zjištění situace bylo nutno opatřit si pracovní knížky, doklady a další nezbytnosti pro pobyt a také zajistit vysílačku Libuši. Bylo potřeba vytvořit za pomoci Bartošem připravených adres síť spolupracovníků desantu po celé republice, zejména v Pardubicích, odkud Bartoš pocházel a kde dobře znal místní poměry. Tak se město na Labi, výborně situované poměrně blízko Prahy a s klidným zázemím, záhy stalo centrem řízení všech desantů na území protektorátu.

Nezbytnou součástí této sítě se brzy stal spolehlivý majitel Veselky Arnošt Košťál. V té době byla Veselka podnik s prvotřídní pověstí, kam velice rádi chodili příslušníci služebny pardubického gestapa v čele se jejich šéfem Gerhardem Clagesem, svým vrchním kriminálním tajemníkem Walterem Krögerem a kriminálními tajemníky Ernestem Linselem, Franzem Banachem a dalšími německými úředníky. *„Arnošt Košťál byl u pardubické služebny gestapa dobře zapsán. Gestapáci byli ve Veselce častými hosty a Košťál jim v zájmu utajení své intenzivní odbojové činnosti poskytoval značný úvěr, když nemohli zaplatit úratu. Zvláště dobře se znal s gestapákem Linselem, který byl potom pověřen vyšetřováním případu Šolc“.*⁷ Úkolem Košťála bylo vyzvědět co nejvíce na těchto lidech a předávat zprávy parašutistům. Proto s nimi často konverzoval a byl jim neustále nablízku, aby byl připraven je „kdykoliv obsloužit“. Nebylo zřejmě ani výjimkou, když Košťál dělal gestapákům i takové podřadné úkony jako připalování doutníků a cigaret nic netušícím „správcům pořádku“. Personál neměl ani potuchu, že v hotelu se rozjíždí odbojová činnost pro výsadekářské skupiny.

⁷ archiv ČSBS Pardubice, č. 2181/001.

V únoru roku 1942 se parašutisté scházejí se svými nejbližšími spolupracovníky k poradě v kanceláři inspektora Rolnické pojišťovny Antonína Hebkého. Zde Arnošt Košťál podává návrh, že by mohl zaměstnat jednoho z parašutistů jako číšníka v baru svého hotelu, aby bylo možné lépe získávat další zprávy. Potůček, krycím jménem původně Josef Tolar, později na nových dokumentech, opatřených v protektorátu jako Procházka, byl určen již v Anglii k obsluze radiostanice a převážně se pohyboval v oblasti lomu Hluboká u Ležáků, kde byla vysílačka ukryta. Bartoš, alias Otto Motyčka, jako velitel všech výsadek v protektorátu musel mnoho cestovat, což by bylo u číšníka podezřelé. A tak volba padla na Valčíka. *„Arnošt Košťál představil Valčíka svým zaměstnancům jako syna známého hoteliéra z Ostravy, který si chce zařídit bar a poslal svého syna do Pardubic, aby na Veselce získal potřebné zkušenosti. V baru tehdy pracoval jako vedoucí Oldřich Koreček, vrchní číšník Oldřich Kliment, mixérka a za velkého provozu vypomáhal vrchní číšník z kavárny Josef Kubík.“*⁸

Valčík jako jediný skutečně pracoval tak, jak měl uvedeno v pracovní knížce. Sloužil mj. jako osobní číšník gestapáků, aby od nich mohl vyzvědět co nejvíce informací. Do jeho činnosti patřilo i již zmiňované připalování doutníků a cigaret. Na Veselce se konaly pravidelné porady odbojářů, což nebylo zrovna příliš chytré, protože mohlo poměrně velmi snadno dojít prozrazení. Mnohem výhodnější se ukázaly konspirativní schůzky v bytě manželů Krupkových, kteří u sebe ukrývali npor. Bartoše.

V této souvislosti je sice okrajový, ale přesto zajímavý osud tzv. Bartošova deníku. V současné době se totiž mnoho badatelů odvolává na tento dokument, který by měl být ve vlastnictví pana učitele Karla Gottwalda ze Sezemic. Bohužel ten nic takového nemá, a tak se lze domnívat, že podobný dokument neexistoval. Tuto tezi by mohl podporovat i fakt, že jako jediný o něm hovoří p. Krupka. Domníváme se ale, že tzv. Bartošovým deníkem by mohl být myšlen jeho svazek dokumentů a poznámek, které si Bartoš jako příjemce a vyhodnocovatel mnoha zpráv s velkou pravděpodobností vedl. Byl ukryt v bytě manželů Krupkových. Tento materiál však našlo gestapo při prohledávání bytu Krupkových a „deník“ se po válce již nepodařilo najít.

Zdálo se, že se akce rozbíhá velice dobře a zatím nikdo ze spolupracovníků nezradil. Dalo by se říci, že je to poměrně pozoruhodná věc, protože o Bartošovi a Silveru A vědělo až nezdravě mnoho lidí. Dá se tedy očekávat, že tato „idyla“ nevydrží dlouho. Skutečná prověrka všech spolupracovníků měla přijít už brzy. Některé výpovědi a prameny (II./1) uvádějí, že se na gestapo patrně dostalo podezření jednoho číšníka z Veselky, který upozornil na podezřelou osobu číšníka Miloslava Šolce.⁹ Asi již nikdy nezjistíme, jak vypadalo pozadí této události, ale bezpečně je známo, že pardubický gestapák Gottfried Escherlohr si povšiml drobných nesrovnalostí v policejní přihlášce Miloslava Šolce. Na jedné z porad skupiny se totiž rozhodlo o policejním přihlášení Valčíka a Bartoše, aby bylo možné získat potravinové lístky a tabáčky. Někteří spolupracovníci tvrdili, že se přihlášky stejně nekontrolují. Ať už jsou skutečnosti jakékoliv, Košťál byl předvolán na gestapo, aby podal bližší informace o svém zaměstnanci. Neztratil duchapřítomnost a řekl, že Miloslav Šolc je synem známého hoteliéra z Ostravy, který je zde na zkušenou (viz výše). Vše by bylo v pořádku, kdyby si vedoucí pardubické služebny Clages nerozhodl ověřit si tuto skutečnost přímo v Ostravě. Došla odpověď, že žádný hoteliér Šolc v Ostravě nebydlí.

⁸ Jelínek Z.: Operace Silver A, Naše Vojsko, 1992, str. 139; dr. Jelínek používá jméno Kobík. Nepodařilo se nám zjistit, které je správné. Podle tvrzení pí. Košťálové-Bekárkové se skutečně jmenoval Josef Kubík.

⁹ Podle p. Košťála ml. se mu říkalo Mírek, a tedy je na místě jméno Miroslav, další prameny však shodně uvádějí Miloslav.

Košťálovi je řečeno, aby se dostavil na služebnu i s podezřelým Šolcem. Nyní už jde do tuhého. Je jasné že Šolc-Valčík na gestapo přijít nemůže. Ten však na Veselce zrovna nebyl, a tak Košťál vzkazuje po obchodníku Balcarovi do Valčíkova ilegálního bytu u učitelky Lidmily Malé, aby zmizel z Pardubic, že po něm jde gestapo. Valčík se v tuto dobu zdržuje neznámo kde, ale večer naštěstí zvoní u manželů Krupkových. Košťál si vymyslel pro gestapo historku o tom, jak Šolc rozbil v baru drahocenný porcelán a byl „na hodinu“ propuštěn. I pro tentokrát mu bylo uvěřeno a mraky nad jeho osobou se navenek rozplynuly. Ale nebylo za tím něco více? „*Košťál prý byl na gestapu vyslýchán, musel tam popsat Valčíkovu podobu a oděv. Na jejich otázku, proč se Šolc nedostavil, odpověděl hoteliér, že ho propustil, poněvadž to byl lajdák a rozbil v podniku nějaké talíře* (není jisté, zda tyto talíře rozbil Valčík nebo sám Košťál - měl to být corpus delicti o pravdivosti Košťálova tvrzení, pozn. aut.). *Divili jsme se, že tomu gestapáci uvěřili, teprve později jsem si uvědomil, že Košťála pustili domů asi jen proto, aby mohli zachytit další stopu. Košťál potom potkal moji ženu* (Hanu Krupkovou, pozn. aut.) *a hned ji říkal, že Valčíkovi hrozí nebezpečí. Manželka to doma hlásila Fredovi* (Alfréd Bartoš, pozn. aut.) *a my se radili, co dělat. Nevěděli jsme, kde Valčík právě je, co podniká - ale šťastnou náhodou v tu chvíli někdo zvoní a byl to on!*“¹⁰

Valčík zmizel z Pardubic a v Praze se spojil s Gabčíkem a Kubišem. V Pardubicích to zatím vypadalo, že situace se uklidnila. Potůček nadále posílal depeše do Anglie a Bartoš se mezitím léčil z těžkého revmatismu. Klid byl i na Veselce. Provoz hotelu běžel nezměněným způsobem a pardubický odboj si jakoby „vybral time-out“. Byl to však pouze klid před bouří.

Dne 27. května 1942 byl spáchán atentát na Heydricha. O tom, co následovalo na území protektorátu, bylo popsáno již hodně papíru. Zaměříme se pouze na události, které se týkaly bezprostředně Pardubic a našeho hlavního hrdiny.

Gestapo získalo podobenku Valčíka a zřejmě nebylo těžké poznat, že Valčík je vlastně onen Šolc, kterého Košťál zaměstnával a který zmizel z Pardubic v nanejvýš podezřelou dobu. Ovšem to ještě nebyl důkaz toho, že Košťál věděl o zákulisí celé akce, což bylo prozatím jeho štěstí. Z hlediska Košťála a jeho druhů v Pardubicích se však již hrálo vabank. Hrozilo totiž nebezpečí, že by se do rukou gestapa dostali atentátníci, ukrytí v kryptě pražského kostela Cyrila a Metoděje v Resslově ulici. Ani v této vypjaté době však Košťál neztratil odvalu a do kostelní krypty putovaly z Veselky kufr s potravinami.

V tu dobu však přišla rána do zad z naprosto nečekané strany. Duševní muka, která trápila parašutistu Karla Čurdu, mu přerostla přes hlavu a on se přihlásil na gestapo, aby všechno vypověděl. Jeho zradou byli vyžraženi nejen parašutisté z Resslovy ulice, ale i mnoho dalších spolupracovníků po celé republice, Pardubice nevyjímaje. V Pardubicích začíná postupné zatýkání všech spolupracovníků Silveru A. Prakticky celá skupina včetně Košťála je již odhalena. Košťál již ví, že dříve nebo později bude zatčen. Ani v této situaci však neztrácí odvalu a obdivuhodným způsobem navenek zachovává bezstarostný klid, jakoby se ho to vůbec netýkalo. Gestapáci, kteří nadále pilně docházejí do jeho hotelu, jsou tímto postojem zmateni. Přesto však ví, že jeho dny jsou sečteny. Varuje svou rodinu. Takto o těchto pohnutých dnech vypráví jeho syn: „*Den před zatčením gestapem, ještě, než se šel po večeři, jak říkal „klanět“ hostům do restaurace, řekl mi jako mimochodem, že v případě, že by se s ním něco stalo, mám poslouchat mámu, nezapomenout si čistit zuby a místo do hotelu jet přímo za roveňskou babičkou* (manželka Františka Udržala, pozn. aut.). *Netušil jsem, že se „to něco“ stane za necelých 24 hodin. Oldřich Klement, neuvěřitelně odvážný mladý muž, který*

¹⁰ Ivanov M.: Atentát na Reinharda Heydricha, Panorama, 1979, str. 73-74, vzpomínky Václava Krupky.

pracoval v kavárně Veselky, vyběhl za mnou na ulici, když mě viděl jet ze školy a varoval mě, abych domů nešel, že je to tam „všivé gestapáky“. Pokračoval jsem tudíž v jízdě a tátu jsem pak již nikdy neuviděl.“¹¹

Co se vlastně stalo? 22. června 1942 přijela jakoby mimochodem na Veselku deputace všech významných gestapáků v čele s Clagesem. Košťál pojal tušení, že je zle a osudná chvíle nastala. Nenápadně se proto vytratil z hotelu pod záminkou, že jede do Chrudimi nakoupit zeleninu do hotelové kuchyně. V batohu na zádech cosi vezl. Co to bylo, není známo. Tam to již asi nevydržel psychicky a udělal zřejmě osudnou chybu ve svém jednání. Zavolal totiž do hotelu vrátnému na recepci a patrně si neuvědomil, že celý dům je obsazen gestapem. To je však za daného stavu věcí chyba poměrně pochopitelná a stejně by jeho dopadení zřejmě bylo jen otázkou času.

Jeden z gestapáků seděl na vrátnici a do telefonu sdělil Košťálovi, aby se dobrovolně přihlásil do 19. hodiny toho dne na služebně v Pardubicích. Mohlo být tak kolem 15 hodiny (údaj nepotvrzen). Košťál musel prožívat strašné minuty. Na jedné straně to byla přirozená lidská touha po svobodě a po životě a na straně druhé obava o osud rodiny. Vzhledem k jeho charakteru to však nakonec dopadlo tak, jak to dopadlo. Uvědomil si totiž, že dopadení by patrně tak jako tak neunikl. Tyto úvahy pochopitelně nikdy nebudou ověřeny a vycházejí pouze z psychologického rozboru situace a osobnosti Arnošta Košťála. Obava o rodinu převážila a ještě před uplynutím lhůty se sám přihlásil.

Ihned po jeho zadržení dostala rodina pouhé 3 hodiny na vystěhování. S pomocí paní Liby Melounové si sbalila nejn nutnější věci a přestěhovala se s oběma dcerami (Mariannou a Annou) do bytu k sestře paní Košťálové - paní Marii Hofmanové, která žila v družstevním bytě na rohu Pernero vy ulice. Již zmiňovaný pan Antonín Bříza poté odvezl celou rodinu do Rovně, kde již byl nejstarší syn Arnošt. Košťálova 65 letá matka Anna Košťálová den po synově zatčení nevydržela psychický nápor a skočila se sebevražedným úmyslem na Olšinkách do řeky Chrudimky. Podle rodinné tradice Košťálů ji našel primář Řehoř na procházce se psem. Utrpěla těžké zranění a zápal plic a přestože byla vytažena z vody ještě živá, nepodařilo se ji zachránit a po několika dnech zemřela.

Nastaly kruté, mučivé dny, jak pro Košťála, tak i pro jeho manželku. Ta měla velké štěstí, že se v posledních dnech odstěhovala do Rovně. Manželé Košťálovi měli totiž před fingovaným rozvodem, který bystrý hoteliér nechal „na oko“ zařídit. Tento fakt ji zřejmě zachránil život. Arnošt tyto dny prožíval na gestapu, denně vyslýchán. Zdá se však, že neprozradil nic z toho, co věděl.

Drama vyvrcholí 2. července 1942. Ještě dopoledne bylo 40 vlastenců z Pardubic a okolí předváděno k fotografování. Mezi nimi byl i hrdý Arnošt Košťál. Je krátce před 19. hodinou. Vrchní komisař Körber naposledy všechny vězně kontroluje. Nikdo z nich neví, že za necelé dvě hodiny padne poslední z nich před popravčí četou. Přijíždí auto, aby je odvezlo na místo činu. V této chvíli si myslí, že jedou na soud. Auto však doráží k „Zámečku“. Všichni vědí, že jejich minuty jsou sečteny. Jak bylo zvykem, dostali vězni šálek řídké kávy. Vrchní tajemník gestapa Walter Lehne, který všechny popravy na „Zámečku“ řídil, čte odsouzeným rozsudek. Ten zní, že „pracovali proti zájmům říše a podporovali cizí agenty“.¹² Je 20.00. Popravčí četa, dosud schovaná za houštinou, vylézá. To už mají vězni zavázané oči. Začíná strašlivý masakr. Všichni občané šli na smrt statečně, stejně jako předtím bojovali proti těm, kteří nyní

¹¹ Dopis pana Arnošta Košťála ml. ze dne 22.2.1996.

¹² Jičínský K.: Zámeček, OV ČSBS Pardubice, 1972.

stáli proti nim se zbraní v ruce. Epilog trvá celých nekonečných 41 minut. Velkou statečnost prokázal např. bývalý poručík Vaško, který si nenechal zavázat oči. Nevíme, zda Arnošt Košťál provedl něco podobného či se ještě jinak odlišil od všech ostatních spolubojovníků, ale v jedné skupince padl pod kulkami vrahů i on. Popravy prováděli příslušníci praporu pořádkové policie z Kolína pod vedením kpt. Fritze Gottspfenniga.

Co k tomu dodat. Snad jen jako epitaf ještě autentickou výpověď šoféra pardubického krematoria : *„Den 2.VII.1942 bude pro Pardubice a občany města živou a smutnou vzpomínkou pro celý život. Neb známé, bohaté, štědré, upřímné, vážené své občany vyrvali ti psi vztekli z jejich středu. Zahynulo tento den 40 osob, z toho 28 mužů, 12 žen a mezi nimi 22 Pardubáků. Všechny jsem osobně neznal, ale 22 jich zaneseno v matrice zemřelých u nás. Jména uvedu jen ty, kteří mě byli známí osobně : Košťál, hoteliér, Palouš a paní, Pištora, dr. Bartoň ...“*¹³

Život Arnošta Košťála padl za oběť nacistickým zločincům a jejich fanatismu, v době pro český národ jedné z nejtěžších. Zůstaly jen vzpomínky. Vzpomínky těch, kteří jej znali, příbuzných, přátel, kteří jej přežili. Takto si je dovoluujeme předložit. Naší snahou bylo podat co nejvěrněji jeho vlastní obraz, zasazený do kontextu smutné doby, ve které žil, bojoval a ve které také zemřel.

¹³ Jelínek Z.: Operace Silver A, Naše vojsko 1992, str. 110, fotokopie zápisků Jaroslava Charypara v soukromém archívu JUDr. Františka Vaška.

Seznam použitých pramenů

I. Knihy

1. PhDr. Jelínek Z.: Operace Silver A, Naše Vojsko, 1992
2. PhDr. Ivanov M.: Atentát na Reinharda Heydricha, Panorama, 1979.
3. Kol.: Dějiny zemí Koruny české II.díl, Paseka, 1995.
4. MUDr. Jíčínský K.: Zámeček, OV ČSBS Pardubice, 1972

II. Odborné časopisy, stati, publikace a jiné materiály

1. MUDr. Jíčínský K., Mgr. Gottwald K.: Protifašistický odboj na Pardubicku v letech 1939-45
2. JUDr. Thein P.: Vlastivědná abeceda - Arnošt Košťál, Zprávy Klubu přátel Pardubicka, 5-6/1990.
3. MUDr. Jíčínský K.: Arnošt Košťál, Zprávy Klubu přátel Pardubicka, 6/1978, str. 103-105.
4. opisy dokumentů z pozemkových knih Katastrálního úřadu v Pardubicích pod knihovní vložkou
2593 č.
5. evidenční knihy studentů obchodní akademie Chrudim z let 1919 - 1922
6. regionální noviny Východočeský republikán, ročníky 1931-1940
7. regionální noviny Východočeský Rozhled, ročníky 1931 - 1940
8. Košťál A. ml.: osobní dopis z 22.2.1996
9. Košťál A. ml.: osobní dopis z 29.4.1996
10. Košťál A. Ml.: osobní dopis z 29.11.1996
11. Bekárková - Košťálová Anna : osobní dopis z 1.3.1997

III. Kopie fotografií

1. Soukromý archív Marie Chudé
2. rodinné album Košťálových
3. viz II./2 a II./4

PŘÍLOHY

Jak hoteliér Košťál v Grandu zaplatil

Je to patrně velmi neobvyklý zjev, aby si hoteliér zaplatil vstupné na podnik, u něj pořádaný, ale Košťálovi - juniorovi, nájemci pardubického hotelu Grand, se to podařilo. Pardubičtí akademikové pořádali v Grandu jako každoročně svůj oblíbený maskarní ples, letos „Zahradnický mumraj“. Hoteliér Košťál okolkoval v sálu už, když hoši dávali dohromady výpravu a jeho zájem vzrostl, když si všiml, že vedle „řepy“, „potůčka“, „zahradníka“ a jiných pardubských lidí bude figurovat na hostitelské zahradnické soutěži, která byla na programu, přirozeně jako zahradní bylina „košťál“. Na plese se hemžil z večera ve smokingu, pak o 10 hod se ztratil a u vchodu se objevila pajdava a brebtavá babka, v které bylo žádoucí, aby Ernu nepoznal. Musel tedy hoteliér pěkně k pokladně, aby inkognito nebylo prozrazeno. A tak se stalo, že si zaplatil vstupné ve svém podniku. Loni se mu inkognito nepovedlo, protože ho kdosi poznal podle snub. prstenu. Letos se tedy na akademickém, riskuje svár v rodině, objevil už bez prstenu. M.M

(Východočeský republikán, 3.3.1933)

Erna Košťál

nájemce hotelu Grand v okresním domě v Pardubicích za několik měsíců působnosti dovedl zde vytvořiti prvotřídní hotelový podnik, jakým se může honositi málokteré město. Grand je dnes vyhledáván nejen místním obcenstvem, nýbrž i ze širokého okolí a stavá se čím dál tím více společenským střediskem. Zejména o nedělích a svátcích, sjíždí se sem množství obcenstva z vùkolí, podobně jako je tomu v Hradci Králové v Grandu. Hoteliér Erna Košťál může býti s dosavadním výsledkem své práce spokojen a také jistě spokojen je. Je však také přesvědčen, že podnik bude ještě dále zveleben a že již z této doby ponese se do budoucna kus dobré tradice.

(Východočeský republikán, 1931, číslo 18)

FOTOGALERIE

Arnošt Košťál jako devítiletý chlapec ; 1913

Košťál jako dítě školou povinné ; kolem r. 1919

student A. Košťál v kočáru před Veselkou ; 1922 (kočí Ant. Bříza)

žena sedící uprostřed je Jarmila Udržalová, dcera F. Udržala, budoucí Arnoštova manželka ; 1923

mobilizace, Čáslav 1938 ; člověk s brýlemi je Arnošt Košťál

Košťál, pravděpodobně během své zahraniční praxe

muž na kole před firemním automobilem hotelu Veselka je zřejmě A. Košťál ; auto stojí na tř. Míru před Parní mlékárnou

bar na Veselce, A. Košťál je vpravo

24. dubna 1928, svatba Arnošta Košťála a Jarmily Udržalové

Arnošt Košťál (vlevo) s otcem Josefem ; asi kolem r. 1929

pan min. předseda F. Udržal na pláži v Kupari u Jaderského moře

rodina Košťálů na zahradě Veselky - mezi dveřmi stojí Arnošt Košťál sr., před ním Jarmila podává synka Arnošta jr. dědečkovi Josefovi

na „špacíru“ s manželkou na dovolené v lázních (v zahraničí) ; 1932

min. předseda František Udržal
v plné síle